

ЕКОНОМІКА, МИСЛИВСТВОЗНАВСТВО

УДК 639.113.5 (477)

*С. М. СТЕЛЬМАХ**

ПОШИРЕННЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ УГІДЬ, ЧИСЕЛЬНІСТЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ КУНИЦІ ЛІСОВОЇ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Яворівський національний природний парк

Робота висвітлює особливості поширення та стан ресурсів куниці лісової в мисливських угіддях Львівській області. Наводиться якісна характеристика угідь, чисельність, щільність, територіальний розподіл, способи та обсяги добування виду в мисливських угіддях області. Надаються рекомендації щодо класифікації угідь, способів і термінів полювання на цього звіра, а також удосконалення існуючої нормативно-правової бази мисливства. Встановлено, що куниця лісова перебуває здебільшого у великих лісових масивах, надає перевагу насадженням старшого віку. Чисельність виду перед сезоном полювання оцінюють в 4 тис. особин. Водночас ресурси звіра освоюють не повністю й експлуатують переважно незаконно. Для збільшення обсягів законного освоєння ресурсів лісової куниці в області необхідно збільшити поголів'я собак, яких можна використовувати в полюванні на цей вид, або внести зміни в чинне законодавство та легалізувати полювання з пастками, що відповідають міжнародним стандартам.

К л ю ч о в і с л о в а : куниця лісова, лісові насадження, чисельність, полювання, пастки.

Вступ. Куниця лісова (*Martes martes* L.) – типовий представник лісової фауни, невід'ємний компонент лісових біоценозів, а також цінний мисливський звір, що дає високоякісне хутро, яке подібне до соболиного й мало поступається деяким його кряжам (підвидам).

Ареал куниці лісової охоплює більшість території Європи, зокрема всю лісову та лісостепову зони; у міру збільшення чисельності вид почав проникати в ліси степової зони. На схід від Уралу куниця лісова поширена в Західно-Сибірській рівнині до водорозділу річок Об і Єнісей (Grakov 1981). В Україні цей вид трапляється в усіх географічних зонах, крім Криму. Найбільші ресурси цього звіра зосереджені в лісах Полісся, Карпат і Подільської височини (Stelmakh 2011).

Життя лісової куниці цілком пов'язане з лісом: у дуплах дерев вона влаштовує лігвища, де виводить малят, легко пересувається по кронах дерев, прикореневі порожнини й вітровал використовує як тимчасові сховища. Звір рідко покидає намет лісу, з'являючись у відкритих стаціях лише під час переходу з одного лісового масиву в інший. Найбільш привабливими для перебування лісової куниці є великі масиви стиглого й перестійного лісу. Ці тварини ведуть здебільшого індивідуальний суґінково-нічний спосіб життя. Групами живуть лише самиці з незрілим молодняком. Виводки розпадаються на початку осені. Розмір ділянки проживання лісової куниці в середньому в умовах Західної України становить 300–500 га, хоча може значно варіюватися залежно від вікового й породного складу лісів, чисельності цього виду та об'єктів його живлення. Парування (гін) відбувається в період від середини червня до кінця липня. Вагітність самиць триває близько 9 місяців. Молодняк народжується у березні-квітні. У приплодах найчастіше трапляється по 3–4 кунят, в окремих випадках – 7 і навіть 8 особин (Nasimovich 1973, Grakov 1981). За способом живлення лісова куниця – типовий поліфаг, оскільки споживає корми тваринного й рослинного походження. В осінньо-зимовий сезон року вона живиться переважно мишоподібними гризунами та виконує роль регулятора їхньої чисельності. Навесні живиться переважно птахами та їхніми яйцями, за надмірної чисельності може завдавати їм суттєвої шкоди. Влітку значну частку раціону становлять лісові ягоди (Stelmakh 2013a).

Незважаючи на те, що ціни на хутра більшості видів мисливських звірів останнім часом суттєво знизилися, вартість куницевого хутра залишається достатньо високою і користується попитом на міжнародному та внутрішньому ринках (Stelmakh 2011). Оскільки куниць на звірофермах не розводять, лісомисливське господарство залишається єдиним джерелом

* © С. М. Стельмах, 2017

постачання на ринок такого виду хутра. У випадку збалансованого ведення лісового господарства куниця лісова зберігає промислову чисельність, що дає можливість полювати на цей вид. Суцільні рубки лісу на невеликій площі не завдають помітної шкоди звіру (Stelmakh 2009). Не витримує лісова куниця лише концентрованих суцільних рубок, у результаті яких за стислий період часу звільняються від лісу великі території (Nasimovich 1973, Grakov 1981, Kravchenko 1983). Водночас наявна в Україні система ведення мисливського господарства та нормативно-правова база не завжди сприяють раціональному використанню ресурсів цінного хутрового звіра.

Мета – виявити особливості поширення, динаміки чисельності та стан використання ресурсів куниці лісової у Львівській області, надати рекомендації щодо оцінювання якості угідь, більш раціональних способів і термінів полювання на цей вид та удосконалення наявної нормативно-правової бази.

Матеріали й методи. Дослідження проводили у Львівській області, яка розташована на території Східно-Європейської рівнини та Карпат (Marynych & Shyshchenko 2005). Згідно з мисливським районуванням (Nastanova 2002) північна частина області належить до зони Полісся, середня – до лісостепової правобережної зони, південна – до зони Карпат. Львівщина є одним із найбільш лісистих регіонів України – ліси займають 31,8 % її території та 8 % площі лісів держави. Головними лісоутворювальними породами є сосна звичайна (*Pinus silvestris* L.), дуб звичайний (*Quercus robur* L.), бук лісовий (*Fagus sylvatica* L.), ялина європейська (*Picea abies* L.), ялиця біла (*Abies alba* M.), вільха чорна (*Alnus glutinosa* L.). Основна частина вкритої лісом площі припадає на гірські райони Карпат, а також Розточчя й Мале Полісся. Загальна площа лісів області становить 694,6 тис. га, з яких 653 тис. га є мисливськими угіддями, близько 600 тис. га придатні для мешкання лісової куниці.

Дослідження проводили майже 20 років поспіль (1998–2017 рр.). До 2011 р. дослідженнями були охоплені лише такі природні регіони Львівщини, як Розточчя й Передкарпаття, пізніше вони поширилися на Мале Полісся, Опілля й Карпати. У роботі використовували методи вивчення наземних хребетних тварин за слідами на снігу (Formozov 1952, Aspisov et al. 1967, Ruzhilenko 2002). Найчастіше застосовували зимовий маршрутний облік, багаторазовий облог і картування індивідуальних ділянок перебування звірів (Kuzyakin 1979, Bondarenko et al. 1989). Загалом пройдено обліковими маршрутами понад 500 км. Здійснено висліджування 28 повних і 35 часткових добових ходів лісових куниць, водночас пройдено майже 300 км шляху. Кілометраж визначали за допомогою кроків, карт лісових насаджень, супутникових знімків і GPS-навігатора. Опрацьовано первинні матеріали обліків, отримані від користувачів мисливських угідь. Проведено усні опитування мисливців і працівників мисливських та лісових господарств. Проаналізовано звітності Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства (ЛОУЛМГ) щодо чисельності й використання ліцензійних мисливських видів тварин (форма 2-тп «мислиство»). Використано особистий багаторічний досвід роботи в мисливських господарствах області та полювання на куницю, що дало можливість випробувати на практиці основні методи оцінювання чисельності цього звіра на великих площах лісових угідь, залучаючи до цього значну кількість обліковців із єгерів і мисливців, добре засвоєні технологію й техніку полювання на куницю та набуті навички оцінювання якості угідь для цього виду.

Результати та обговорення. Куниця лісова трапляється на території усіх природних зон та адміністративних районів Львівщини, проте поширення виду обмежується лісом. Куниця лісова перебуває здебільшого у великих лісових масивах площею не менше 200 га. У масивах лісу, менших за цю площу, трапляється зрідка. Майже не реєструється цей звір у невеликих лісах поряд із населеними пунктами. Найбільш придатними для існування куниці лісової є великі масиви лісу площею понад 1000 га зі значною часткою старих насаджень і наявністю великої кількості сухостійних і вітровальних дерев. До найкращих захисних стацій куниці лісової належать перестійні широколистяні та мішані ліси зі значною захаращеністю. Придатними стаціями для виду є середньовікові листяні та мішані насадження з участю

осики (*Populus tremula* L.). Осика перевершує за темпами росту інші породи дерев, швидко старіє, у ній утворюються порожнини (дупла), вона випадає у вітровал, що покращує захисні властивості угідь для куниці в середньовікових насадженнях. Також добрим захистом для куниці характеризуються середньовікові мішані насадження з участю ялини. Густі крони ялин куниця використовує як сховища: у них вона відпочиває (днює) та ховається від прямого переслідування людиною. Чисті соснові насадження, крім перестійних, є менш придатними угіддями для цього звіра. Середньовікові монокультури сосни характеризуються поганими захисними умовами. Незімкнені насадження, рідколісся, зруби та згарища майже непридатні для лісової куниці.

Чинна класифікація мисливських угідь для лісової куниці є недосконалою, оскільки не враховує основних екологічних особливостей цього дендрофільного виду та стосується чомусь лише Полісся (Nastanova 2002), адже значні запаси куниці лісової зосереджені також і в лісостеповій зоні та Карпатах (Stelmakh 2011). Тому за результатами власних досліджень екології та поширення лісової куниці, висвітлених у попередніх публікаціях (Stelmakh 2013a, 2013b), автором статті запропоновано дещо іншу класифікацію угідь для цього виду. За основу взято захисні властивості угідь, які є кращими у старих насадженнях (табл. 1).

Таблиця 1

Запропонована класифікація угідь лісової куниці для рівнинних і гірських лісів Львівської області

Тип угідь	Клас бонітету	Оптимальна щільність, особин на 1 тис. га для умов	
		рівнинних	гірських
Усі перестійні насадження	I	10	12
Пристигаючі та стиглі листяні та мішані насадження	II	7	9
Пристигаючі та стиглі ялинові й ялицеві насадження	II	7	9
Пристигаючі та стиглі соснові насадження	III	4	–
Середньовікові листяні й мішані насадження зі значною участю осики та ялини	II	7	9
Середньовікові листяні й мішані насадження (осика та ялина відсутні, або їхня частка є незначною)	III	4	6
Середньовікові ялинові та ялицеві насадження	III	4	6
Середньовікові соснові насадження (монокультури)	IV	1	–
Усі зімкнені молодняки	IV	1	3
Рідколісся з деревостаном віком понад 20 років	IV	1	3
Незімкнені молодняки I класу віку, зруби та згарища	V	0	0

Чим старіше насадження, тим більше в ньому потенційних сховищ для цього звіра, зокрема порожнин (дупел) і щілин у стовбурах. Такі породи, як осика та ялина, покращують захисні властивості листяних і мішаних насаджень для куниці в більш ранньому віці. До найнижчого – V – класу віднесено угіддя, які лісова куниця у життєдіяльності використовує зрідка, частіше вимушено. Рілля, луки, незалісені болота, водойми та інші типи угідь є зовсім непридатними для цього виду, тому не класифікуються. Відокремлені масиви лісу площею менше 200 га недоцільно класифікувати, оскільки вони є замалими для тривалого перебування та розмноження лісової куниці. Невеликі лісові масиви найчастіше використовує куниця кам'яна (*Martes foina* E.), яка проникає в них із населених пунктів у пошуках кормів (здобичі). Уся популяція цього виду на території області є синантропною – мешкає в населених пунктах та на їхніх околицях (Stelmakh 2006).

Загалом, ліси гірської частини Львівської області характеризуються кращими умовами для лісової куниці, і щільність звіра в Карпатських лісах є більшою, ніж у рівнинних. Тому в запропонованій класифікації типів угідь оптимальна щільність виду для гірських лісів є вищою, ніж для рівнинних (див. табл. 1).

Отже, наведена класифікація є достатньо практичною, оскільки дає змогу визначити ємність угідь для лісової куниці за таксаційними описами лісового фонду та встановити оптимальну чисельність виду в конкретному лісовому масиві, лісництві, обході тощо.

Згідно зі статистичною звітністю користувачів мисливських угідь (форма 2-тп «мисливство») протягом останніх двох десятиріч зростання чисельності куниці (без розподілу на види) у регіоні з незначним коливанням за окремими роками реєстрували до 2010 р., після чого вона стабілізувалася, а в 2013 р. відбувся помітний спад – з 4,5 до 4 тис. особин (рис. 1). Із 2013 р. у звітності обидва види куниць почали розділяти, проте в ній переважно фігурує лісова куниця. Наприклад, згідно з матеріалами післяпромислових обліків за 2017 р. в області нараховується 3 966 лісових і 239 кам'яних куниць. Зважаючи на те, що куниця кам'яна переважно перебуває в населених пунктах, які не є мисливськими угіддями, із цим можна погодитися. Куниця ж лісова не трапляється в населених пунктах, тому її переважно обліковують користувачі мисливських угідь.

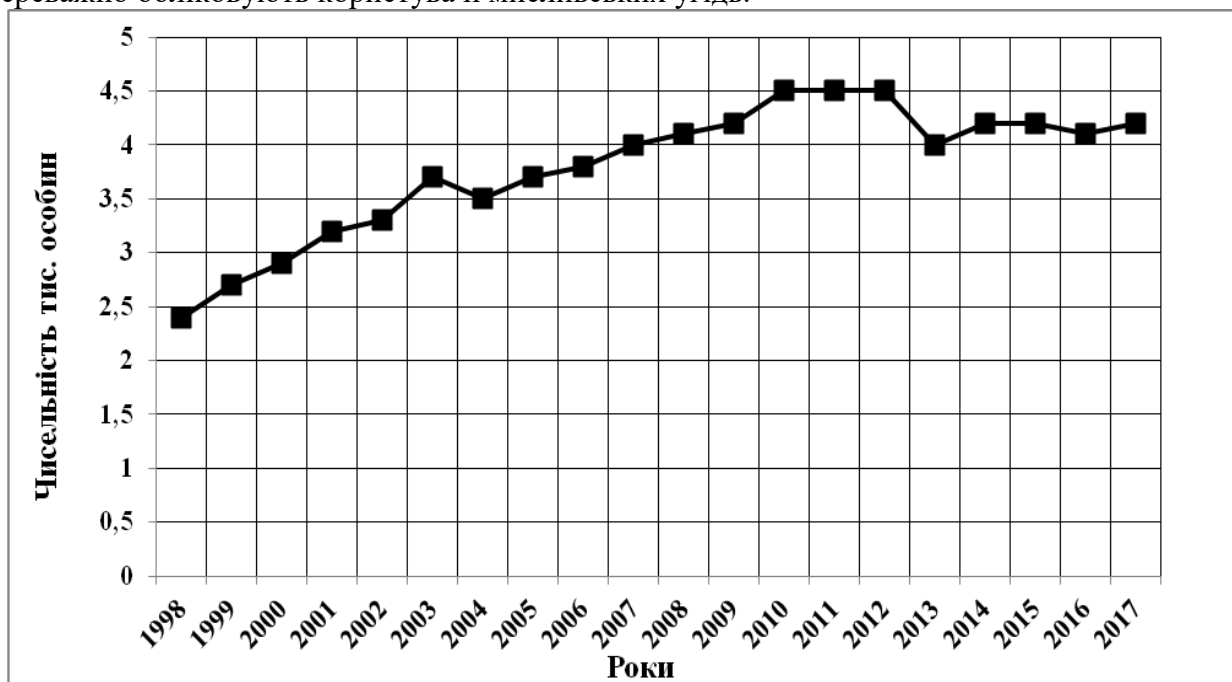


Рис. 1 – Динаміка чисельності куниці у Львівській області (статистичні дані)

На основі результатів власних польових обліків чисельності куниці лісової в Розтоцько-Опільському і Прикарпатському природних регіонах Львівщини та аналізу первинних матеріалів обліків та усних повідомлень мисливців і працівників мисливських господарств із Малополіських та Карпатських районів області зроблено висновок, що чисельність виду, яка відбита у звітності користувачів мисливських угідь, відповідає реальній, але не в кінці сезону полювання, а перед ним. Тобто на початку сезону полювання 2016–2017 рр. у Львівській області нараховували близько 4 тис. лісових куниць, а в кінці його – 3,3 тис. Водночас середня післяпромислова щільність популяції виду в усій області становила 5,5 особин на 1 тис. га придатних лісових угідь. На Малому Поліссі цей показник у середньому становив 4,8 особин на 1 тис. га лісу, в Карпатах – 6,2 особин на 1 тис. га лісу, а у Розтоцько-Опільському горбогір'ї і Передкарпатті щільність звіра була на рівні середніх показників в області (табл. 2).

Таблиця 2

Щільність населення куниці лісової у Львівській області у січні-лютому 2017 р.

Фізико-географічна область	Загальна довжина пройдених облікових маршрутів, км	Середня щільність населення виду, особин на 1 тис. га лісових угідь
Мале Полісся	33	4,8
Розтоцько-Опільська горбогірна область	35	5,6
Передкарпаття	22	5,4
Карпати	30	6,2
Разом / у середньому	120	5,5

На Львівщині з ліцензійних видів мисливських тварин за кількісними показниками офіційного вилучення (добування) куниця лісова посідає третє місце після козулі (*Capreolus capreolus* L.) та кабана (*Sus scrofa* L.). Упродовж останнього десятиріччя частка офіційного вилучення цього виду в регіоні була незначною – лише 4–5 % від передпромислової чисельності. Однак, незважаючи на це, якщо порівняти з іншими областями України, Львівщина офіційно добуває найбільше куниць лісової. Наприклад, у сезон полювання 2016–2017 рр. на всю Україну затверджено ліміт використання лісової куниці в обсязі 372 особин, водночас 164 (44 %) ліцензії отримали користувачі мисливських угідь Львівської області. Серед основних користувачів мисливських угідь області найбільшу квоту на використання ресурсів лісової куниці отримали господарства товариства мисливців і рибалок «Лісівник» (55). Найбільше ліцензій отримали Буська (15) та Львівська (10) організації цього товариства. Із 14 підприємств Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства (ЛОУЛМГ), які мають у своєму користуванні мисливські угіддя, ліцензії на добування лісової куниці отримали лише 4. Найбільше дозволів видано ДМГ «Стир» (14) і ДП «Стрийське лісове господарство» (11). Господарства УТМР отримали 23 ліцензії. Іншим товариствам і приватним господарствам видано 45 дозволів на добування цього цінного хутрового звіра (табл. 3).

Таблиця 3

Чисельність і ліміт добування куниці лісової у Львівській області в сезон 2016–2017 рр., особин, у розрізі користувачів мисливських угідь (відомчі матеріали)

Користувачі мисливських угідь	Площа лісових угідь, тис. га	Чисельність, особин	Ліміт добування, особин	Частка ліміту від чисельності, %
ЛОУЛМГ ¹	201,2	1106	35	3,2
УТМР ²	72,6	553	23	4,2
ТМР «Лісівник» ³	86,1	660	55	8,3
ТВМР ЗРУ ⁴	8,1	52	–	–
ФСТ «Динамо» ⁵	15,1	79	6	7,6
Інші товариства та приватні господарства	224,6	1432	45	3,1
Угіддя Держрезерву	45,0	84	–	–
Разом	652,7	3966	164	4,1

Примітки: 1 – Львівське обласне управління лісового та мисливського господарства; 2 – Українське товариство мисливців і рибалок; 3 – Товариство мисливців і рибалок «Лісівник»; 4 – Товариство військових мисливців і рибалок західного регіону України; 5 – Федерація спортивного товариства «Динамо».

На Львівщині навні потенційні можливості для збільшення обсягів офіційного використання ресурсів лісової куниці у декілька разів. У випадку належної організації мисливського господарства та за умови мінімізації нелегального вилучення в лісових угіддях області без шкоди для популяції можна добувати близько 1 тисячі особин виду, а в окремі роки – навіть більше. Водночас, на жаль, ресурси цього хутрового звіра освоюються переважно браконьєрами. Так, за неофіційною інформацією, в лісових угіддях регіону впродовж останніх 5–6 років щорічно нелегально добувають не менше 500 лісових куниць, що в 3–3,5 разу перевищує затверджений ліміт. Незважаючи на це, ресурси лісової куниці в регіоні використовують далеко не в повному обсязі, особливо це стосується Карпат.

Практикою доведено, що в популяціях лісової куниці, які не експлуатують, починають діяти механізми саморегуляції – знижуються темпи приросту й підвищується природна смертність (Aspison et al. 1967, Grakov 1978). За середньої плодючості та нормальної статевовікової структури частка молодих особин у популяціях лісової куниці становить 35–45 %, тоді як рекомендовані норми вилучення мають становити 25–30 % від усього поголів'я, яке наявне перед сезоном полювання. У разі погіршення кормової бази частку вилучення необхідно збільшувати до 40 %. Це дасть можливість вчасно вилучати залишки популяції та поповнювати втрати за рахунок відтворення (Grakov 1976, 1978, Stelmakh 2011). Водночас у

чинних нормативах, зазначених у Настанові з упорядкування мисливських угідь (Nastanova 2002), рекомендована частка вилучення поголів'я куниці становить лише 15 %, що не є обґрунтованим. Так, у Республіці Білорусь за чисельності 25,1 тисяч особин куниці у 2008 р. офіційно було добуто 7 751 особину, що становило 31 % від передпромислової чисельності звіра (Kononov 2010). Отже, норми вилучення на рівні 25–30 % для лісової куниці слід практикувати й в Україні, зокрема на Львівщині.

Офіційне полювання на куницю в Україні дозволене лише з вогнепальною зброєю. На Львівщині полюють на лісову куницю переважно ті мисливці, які мають собак-лайок, що треновані до полювання на цього звіра. Незначну кількість лісових куниць добувають методом вистежування по слідах на снігу. Водночас нелегальне (браконьєрське) полювання на куницю проводять переважно з використанням заборонених знарядь – ногозатискувальних (слідових) капканів. Особливого поширення нелегальний промисел куниці набув в останні 5–6 років, що спричинено суттєвим зростанням попиту та цін на хутро цього виду. Наприклад, за результатами продажу 203-го Міжнародного хутрового аукціону «Союзпушнина» (м. Санкт-Петербург, Росія), який проходив у квітні 2017 р., середня ціна однієї шкурки лісової куниці становила 64,8 американських доларів. У перерахунку на національну грошову одиницю ринкова вартість однієї шкурки цього виду сягала близько 1 700 грн. Зазвичай скупники хутра на місцях платять удвічі менше. За неофіційною інформацією, у зимовий сезон 2016–2017 рр. на Львівщині за одну шкурку лісової куниці скупники платили від 700 до 1 000 грн (у середньому 800 грн).

Нині ситуація склалася таким чином, що навіть у випадку збільшення ліміту на добування куниці в області добувати її легально немає чим, оскільки лайки, які добре полюють на куниць, є рідкістю. Навіть тих собак, які мають вроджені навички до пошуку цього звіра, здебільшого використовують для полювань на копитних звірів. Однак, як показує практика, лайка, яка раніше добре вистежувала куницю і яку привчають до полювань на копитних, із часом втрачає інтерес до неї. До того ж деякі з користувачів мисливських угідь не зацікавлені у проведенні полювань на лісову куницю із собаками, основний мотив – «щоб зайвий раз не турбувати копитних». Тому можливість легального освоєння ресурсів цінного хутрового виду обмежується, а частка нелегального вилучення збільшується, особливо в останні роки.

На думку автора цієї статті, є два шляхи легалізації полювання на куницю та збільшення обсягів законного використання ресурсів виду: перший – в області необхідно збільшити поголів'я собак-лайок, які можуть використовуватися в полюванні на цього звіра, що можна досягти шляхом налагодження кінологічної роботи в напрямі добору та випробовування собак, які б спеціалізувалися на куниці; другий – внести зміни до чинного законодавства та дозволити полювання з пастками (самоловами), котрі відповідають міжнародним стандартам гуманного відлову диких тварин (Minkov 2000, Silveira et al. 2003, Trapping. Position of FACE 2005). Для відлову куниці, а також інших цінних хутрових звірів необхідно використовувати лише сертифіковані пастки конструкції Ф. Конібера – «Conibaer», у яких тварина гине миттєво (за лічені хвилини). Це обов'язково слід зазначити в Законах України «Про мисливське господарство та полювання» та «Про тваринний світ». Право на полювання з пастками повинні мати лише мисливці, які пройшли відповідні навчання та отримали дозвіл на такий вид діяльності. Задля мінімізації потрапляння в пастки рідкісних представників родини куницевих та інших технологія відлову куниці має передбачати встановлення пасток на деревах, не нижче 1,5 м над поверхнею землі. За кожним мисливцем, що спеціалізується на відлові куниць пастками, необхідно закріплювати ділянку лісу площею не менше 10 тис. га і бажано на тривалий період (на роки). При цьому мисливець відчуватиме себе господарем угідь і сам буде зацікавлений в охороні цього звіра від браконьєрів. Такий спосіб добування лісової куниці може бути запроваджений лише в лісистих (ресурсних) регіонах України. Полювання на цінних хутрових звірів, яке не є традиційним і популярними для мисливців-аматорів та потребує спеціальних навичок, досвіду й часу, має базуватися саме на цих

принципах. Такий промисловий напрям полювання передбачений у нормативному документі «Положення про мисливське господарство та порядок здійснення полювання» (Polozhennia 1996).

Противникам полювання з пастками необхідно усвідомити, що є низка видів хутрових звірів, чисельність котрих регулювати шляхом відстрілу важко, неефективно і навіть не є гуманним, тому традиційно для їхнього добування використовують самоловні знаряддя. Наприклад, у Північній Америці, зокрема в Канаді та США, куницю американську (*Martes americana* T.), норку американську (*Neovison vison* S.), ондатру (*Ondatra zibethicus* L.), бобра канадського (*Castor canadensis* K.) та деякі інші види хутрових звірів добувають виключно самоловами, використовують для цього переважно пастки типу «Conibaer» (Minkov 2000, Marten 2012). Самолови згаданої конструкції використовують і в деяких країнах Західної Європи для регулювання чисельності напівводних гризунів і дрібних хижаків. Полювання з пастками цілком підтримується Європейською федерацією асоціацій з мисливства і охорони природи (Trapping. Position of FACE 2005, Trapping 2013).

Візуальний огляд близько 200 шкурок куниці лісової, добутих у різні періоди осінньо-зимового сезону року, свідчить, що полювання на цей вид у нашому регіоні доцільно розпочинати не раніше 1 листопада і завершувати наприкінці січня. Звірі, які були добуті раніше зазначеного терміну переважно мали ще не зовсім зріле коротке хутро. Звірі, відстріляні у лютому, характеризувалися вираженими ознаками зношення волосяного покриву, що особливо помітно у другій половині місяця. Тому чинні строки полювання на куницю (з жовтня по лютий включно) доцільно звузити до 3 місяців – проводити його з 1 листопада по 31 січня.

Висновки. Куниця лісова – достатньо поширений хутровий звір у Львівській області – мешканець переважно великих лісових масивів. Найвищим класом бонітету для цього виду характеризуються перестійні насадження. Добрими угіддями для звіра є стиглі й пристигаючі ліси, а також середньовікові мішані насадження з участю осики та ялини, що слід враховувати під час упорядкування мисливських угідь. Ресурси лісової куниці останніми роками є достатніми, проте експлуатуються здебільшого незаконно. Частка легального вилучення становить лише 4–5 % від передпромислової чисельності.

Для збільшення обсягів законного освоєння ресурсів лісової куниці в області необхідно збільшити поголів'я собак, що можуть полювати на цього звіра, або внести зміни до чинного законодавства та дозволити полювання з пастками, що відповідають міжнародним стандартам гуманного відлову диких тварин.

ПОСИЛАННЯ – REFERENCES

- Aspisov, D. I., Grakov, N. N., Morozov, V. F.* 1967. Kunitsa i yeye promysel [Marten and hunting for it]. Moscow, : Ekonomika, 83 p. (in Russian).
- Bondarenko, V. D., Delehan, I. V., Soloviy, I. P., Rudyshyn, M. P.* 1989. Oblik dykykh tvaryn: praktychni rekomendatsiyi [Wildlife accounting: practical recommendations]. Lviv, Vilna Ukraina, 66 p. (in Ukrainian).
- Formozov, A. N.* 1952. Sputnik sledopyita [Reference book of the trail investigator]. Moscow, MOIP, 360 p. (in Russian).
- Grakov, N. N.* 1976. Teoreticheskie osnovy dinamiki chislennosti i upravleniya populyatsiyami lesnoy kunitsey [Theoretical foundations of population dynamics and management of populations of pine marten]. Trudy VNIIOZ [Proceedings of VNIIOZ], 26: 87–96 (in Russian).
- Grakov, N. N.* 1978. Ekologicheskie osnovy ratsionalnogo ispolzovaniya resursov lesnoy kunitsey v SSSR [Ecological bases of rational use of pine marten resources in USSR]. Avtoref. diss. na soisk. uchenoy stepeni d-ra biol. nauk [Extended abstract of Doctor's dissertation]. Sverdlovsk, 36 p. (in Russian).
- Grakov, N. N.* 1981. Lesnaya kunitsa [Pine marten]. Moscow, Nauka, 110 p. (in Russian).
- Kononov, S.* 2010. Lesnaya kunitsa: ispolzovanie resursov [Pine marten: use of the resources]. Ohta – natsionalniy ohotnichiy zhurnal [Hunting, a National hunting journal], 11: 24–27 (in Russian).
- Kravchenko, S. B.* 1983. Raspredelenie i razmeshchenie lesnoy i kamennoy kunitsey na Ukraine [Distribution and allocation of pine and stone martens in Ukraine]. In: Biologiya i promysel ohotnichih zhivotnykh. Materialy nauk. konf. [Biology and hunting of game animals. Procs. of Sci. Conf.]. Perm, p. 46–50 (in Russian).

Kuzyakin, V. A. 1979. Ohotnichya taksatsiya [Hunter inventory]. Moscow, Lesnaya promyshlennost, 189 p. (in Russian).

Marten. 2012. [Electronic resource]. National Trappers Association. Available from: <http://www.nationaltrappers.com/marten.html> (last accessed date 22.08.2017).

Marynych, O. M. and Shyshchenko, P. H. 2005. Fizychna heohrafiia Ukrayiny [Physical geography of Ukraine]. Kyiv, Znannya, 511 p. (in Ukrainian).

Minkov, S. I. 2000. Gumanizatsiya samolovnogo promyisla pushnykh zverey [Humanization of the trapping of fur animals]. Avtoref. diss. na soisk. uchenoy stepeni kand. s-kh nauk [Extended abstract of PhD dissertation]. Kirov, 22 p. (in Russian).

Nasimovich, A. A. 1973. Sobol, kunitsyi, harza: razmeschenie zapasov, ekologiya, ispolzovanie i ohrana [Sable, martens, harza: placement of stocks, ecology, use and protection]. Moscow, Nauka, 240 p. (in Russian).

Nastanova z uporyadkuvannya myslyvskykh uhid [The instruction on the ordering of hunting grounds]. 2002. Kyiv, Derzhkomlis Ukrayiny, 113 p. (in Ukrainian).

Polozhennya pro myslyvske hospodarstvo ta poriyadok zdiysnennya polyuvannya [Regulation on hunting sector and hunting procedure]. 1996. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy No 780 (in Ukrainian).

Ruzhilenko, N. S. 2002. Metodyka obliku ta vyvchennya struktury populyatsiyi khyzhykh ssavtsiv za slidamy (rodyna Mustelidae) [Towards the method of census and study of population structure of carnivore mammals using footprints (family Mustelidae)]. Visnyk Lviv. un-tu. Seriya biolohichna [Visnik of L'viv Univ. Biology Series], 30: 35–41 (in Ukrainian).

Silveira, L., Jacomo, A. T. A., Diniz-Filho, J. A. F. 2003. Camera trap, line transect census and track surveys: a comparative evaluation. Biol. Conserv., 114: 351–355.

Stelmakh, S. M. 2006. Poshyrennya i terytorialnyy rozpodil lisovoyi ta kamyanoi kunyts na Roztochchi [Dispersal and territory distribution of pine and stone marten in Roztochchya zone]. In: Zberezhennia bioriznomanittia Gorgan: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Conservation of biodiversity of Gorgans. Procs. of Sci. Conf.]. Nadvirna, p. 203–204 (in Ukrainian).

Stelmakh, S. M. 2009. Vplyv lisokorystuvannya na chyselnist lisovoyi kunytsi v umovakh Roztochchya [Influence of forest exploitation on pine marten numbers in Roztochchya]. In: Zbirnyk materialiv z pytan pryrodno-zapovidnoi spravy [Information package on nature reserve issues]. Kyiv, p. 80–81 (in Ukrainian).

Stelmakh, S. M. 2011. Kunytsya lisova v Ukrayini: stan ta perspektyvy vykorystannya resursiv [Pine marten in Ukraine: state and prospects of the use of resources]. Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of UNFU], 21.8: 52–57 (in Ukrainian).

Stelmakh, S. M. 2013a. Biotopy, skhovyshcha, ta zhyvlennia kunytsi lisovoi (*Martes martes* L.) na Roztochchi (Lvivska oblast) [Biotopes, refuges and food of pine marten (*Martes martes* L.) on Roztochchya (Lviv region)]. Visnyk Lviv. un-tu. Seriya biolohichna [Visnik of L'viv Univ. Biology Series], 63: 35–43 (in Ukrainian).

Stelmakh, S. M. 2013b. Osoblyvosti poshyrennya i chyselnist kunytsi lisovoyi v Yavorivskomu NPP ta sumizhnykh z nym terytoriyakh u zalezhnosti vid vikovoi ta porodnoi struktury lisiv [Peculiarities of pine marten dispersal and numbers in Yavorivsky National Natural Park and adjacent areas depending on age and species structure of the forests]. In: Problemy pryrodookhoronnoho menezhmentu terytoriy z intensyvnym vedennyam hospodarstva, pryynyatykh do skladu natsionalnykh parkiv. Materialy II naukovo-praktychnoi konferentsii [Problems of nature conservation management in intensively farmed areas included into national parks. Procs. of 2nd Sci. Conf.]. Kremenets, p. 148–151 (in Ukrainian).

Trapping. 2013. [Electronic resource]. FACE: The European Federation of Associations for Hunting & Conservation Available from: <http://www.face.eu/hunting-methods-culture/trapping> (last accessed date 09.10.2017).

Trapping. Position of FACE 2005. [Electronic resource]. Federation of Associations for Hunting and Conservation of the E.U. Available from: http://www.face.eu/sites/default/files/documents/english/pp-trapping_en.pdf (last accessed date 09.10.2017).

Stelmach S. M.

SPREAD, CLASSIFICATION OF HUNTING LANDS, ABUNDANCE AND USE OF PINE MARTEN RESOURCES IN THE LVIV REGION

Yavorivsky National Park

The article is devoted to the distribution and condition of pine marten resources in hunting lands of the Lviv region. The qualitative characteristic of hunting lands is given. Abundance, population density, territorial distribution, methods and size of hunting in the region are described. Recommendations are given on hunting lands classification, methods and timing of hunting for this animal, improvement of existing regulatory and legal framework on hunting. It has been found that the marten lives mainly in large and old forests. The number of animals before the hunting season is about 4,000 specimens. However, the resources of the animal are not fully exploited and are exploited mainly illegally. To increase the amount of legal hunting the forest marten in the region, it is necessary to increase the number of hunting dogs for this species, to amend the current legislation and to allow hunting with traps that meet International standards.

Key words: pine marten, forest, abundance, hunting, traps.

Стельмах С. М.

РАСПРОСТРАНЕНИЕ, КЛАССИФИКАЦИЯ УГОДИЙ, ЧИСЛЕННОСТЬ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РЕСУРСОВ КУНИЦЫ ЛЕСНОЙ В ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Яворовский национальный природный парк

В работе освещаются особенности распространения и состояние ресурсов куницы лесной в охотничьих угодьях Львовской области. Приводится качественная характеристика угодий, численность, плотность, территориальное распределение, способы и объемы добычи вида в охотничьих угодьях области. Даются рекомендации по классификации угодий, способам и срокам охоты на этого зверя, а также совершенствованию существующей нормативно-правовой базы в области охоты. Установлено, что куница лесная живет в основном в крупных лесных массивах, предпочитает насаждения старшего возраста. Численность вида перед сезоном охоты оценивается в 4 тыс. особей. Однако ресурсы зверя осваиваются не полностью и эксплуатируются в основном незаконно. Для увеличения объемов законного освоения ресурсов лесной куницы в области необходимо увеличить поголовье собак, которые могут использоваться для охоты на этот вид, или внести изменения в действующее законодательство и разрешить охоту с самоловами, соответствующими международным стандартам.

К л ю ч е в ы е с л о в а : куница лесная, лесные насаждения, численность, охота, ловушки.

E-mail: stelsm@meta.ua

Одержано редколегією 05.08.2017